

KÄLVIÄ. 70 PAHANPORTAANRÄME

Koekaivausraportti

Lauri Skantsi 2002

K.H. Renlundin museo, Kokkola

SISÄLLYSLUETTELO

1. Arkistotietoja	3
2. Johdanto	4
3. Sijainti ja topografia	4
4. Tutkimusmenetelmät	5
5. Tutkimustulokset	5
6. Yhteenveto	6

Liitteet:

Värinegatiiviluettelo

Kartta 1: Ote peruskartasta 1:20 000 232408 Riippa (1998)

Kartta 2: Yleiskartta 1:500

Kartta 3: Pintavaaituskartta

Kartta 4: Profiilikartta, ruudut D-F

Kartta 5: Löytökartta taso 1

Kartta 6: Löytökartta taso 2

Kartta 7: Löytökartta taso 3

Kuvataulut

KARTTA 1

KÄLVIÄ 70. PAHANPORTAANRÄME
Lauri Skantsi 2002

Ote peruskartasta 1:20 000 2324 08 RIIPPA (1998)
Tutkimusalue merkitty ympyrällä

23°44'

23°46'

63°
51'

63°
50'

KANNUS

Marinkainen

LOHTAJA

KÄLVIÄ

Jokikylä

Koukkukankearämpe

Ylivieiri

Vitasaalonneva

7087
7083

7086
7082

7085
7081

7084
7080

24 87

24 88

24 89

24 90

Jokikylä

Miekkaneva

Kälviä

3342
48

1. ARKISTOTIETOJA

Kohteen nimi: Pahanportaanräme (70)

Kunta: Kälviä

Kylä: Honkiperä

Tila: RN:o 19:6

Omistaja: Kannuksen Metsäntutkimuslaitos

Peruskartta: 2324 08 Riippa (1998)

Kaivausalueen koordinaatit: X=7080 90, Y= 487 98, Z=n. 65

Kaivausalueen kiintopisteen korkeus: 64,31

Kaivettu alue: 8 neliömetriä

Kaivausten ajankohta: 30.6. 2002

Aikaisemmat tutkimukset: Mirja Miettinen, tarkastus 1994. Kohteen on löytänyt Antti Saari

Tähän kertomukseen liittyvät löydöt: KM 33234:1-158, Diar. 14.8 2002

Tähän kertomukseen liittyvät värinegatiivit: KHRM 26: 1-28

Kaivausten kustannukset: Kälviän kunta

Alkuperäistä kaivausraporttia säilytetään K.H. Renlundin museossa Kokkolassa

2. JOHDANTO

Kälviän Pahanportaanrämeen koekaivaukset järjestettiin yhteistyössä Kokkolan K.H. Renlundin museon ja Kälviän kunnan kanssa siten, että museo vastasi kaivausten organisoinnista sekä johtamisesta ja kunta kustannuksista. Koekaivaukset järjestettiin "Meijän Käläviä" –pitäjäviikon tapahtumana 30.6. 2002. N. 7 tuntia kestänyt tapahtuma oli kaikille avoin sen tarkoituksena oli tarjota ihmisille mahdollisuus tutustua kotiseutunsa varhaishistoriaan ja osallistua itse arkeologisille kaivauksille. Huolimatta ukkosesta ja ajoittain voimakkaasta sateesta, kaivauksiin osallistui kaikkiaan 22 henkilöä. Kaivausten tarkoituksena oli myös selvittää asuinpaikan luonnetta ja ajoitusta. Kaivausten johtajana toimi FM Lauri Skantsi ja tutkimusavustajina arkeologi Marcus Riska ja työharjoittelija Jenni Björk.

3. SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Pahanportaanräme sijaitsee Honkiperällä n. 18 km Kälviän kirkosta koilliseen lähellä Lohtajan kunnan rajaa. Alueelle on tunnusomaista vähäkiviset hiekkaharjanteet –ja kankaat sekä niitä ympäröivät nevat. Alueelta tunnetaan runsaasti mahdollisia kivikautisia asuinpainanteita, joskin joukossa on myös luontaisia painanteita ja tervahautoja. Pahanportaanrämeeltä n. 1 km kaakkoon sijaitsee Miekkakaarat, jossa on kymmeniä mahdollisia asuinpainanteita hiekkakankaalla. Samoin n. 1 km Pahanportaanrämeeltä pohjoiseen ja koilliseen lähes täysin kuivuneen Lehdonjärven rannoilta tunnetaan useita asuinpainanneryhmiä. Asuinpainanteet sijaitsevat alueella n. 62,5-65 metrin korkeudella. Vaikuttaakin siltä, että nämä hiekkaiset kankaat ja harjut ovat aikanaan houkutelleet alueelle runsaasti kivikauden väkeä. Pahanportaanräme on varsin tasainen nevojen ympäröimä hiekkaharjanne. Paikalta löydettiin 14 asuinpainannetta niistä piirrettiin yleiskartta (kartta 2). Yksi painanteista ei mahtunut kartalle ja se sijaitsee 0-pisteestä n. 50 etelään metsäautotien toisella puolella. Merkille pantavaa on, että painanteet sijaitsevat muinaisrantojen suuntaisissa riveissä. Vain kahden kaivetun painanteen korkeudet mitattiin, mutta silmämääräisesti näyttäisi siltä, että paikalla on kolme hiukan eri korkeudella sijaitsevaa asuinpainanneriviä (kts. Yleiskartta). Asuinpainanteiden läpimitta on n. 7-10m ja muoto pyöreä tai soikea. Muutamissa painanteissa erottuu ympärysvallissa 1-2 syvennyttä, jotka saattavat olla jäänteitä kulkuaukoista.

4. TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimukset aloitettiin siirtämällä korkeuskiintopiste lähimmästä valtakunnallisesta korkeuskiintopisteestä kaivauspaikalle. Ongelmana oli se, että kaivauspaikalta ei löytynyt oikein mitään sopivaa pistettä johon korkeuspisteen olisi voinut kiinnittää. Niinpä piste kiinnitettiin metsäautotien vieressä olevaan mäntyyn, johon tehtiin merkki (64,31). Toinen piste kiinnitettiin kaivausalueen itä-koillis -puolella metsäautotien vieressä olevaan pieneen maakiveen (64,33). Tämän jälkeen kaivausalueen ulkopuolelta valittiin sopivien kiintopisteiden puuttuessa ns. 0-piste, Pisteestä mitattiin etelä-pohjoissuuntainen linja, johon kaivausalueen koeruudut sidottiin. Linjaa hyödyntäen piirrettiin myös yleiskartta, jota oli hahmoteltu jo vuonna 1999. Kaivausalueelle merkittiin yhteensä kahdeksan neliömetrin kokoista koeruutua, joille annettiin kirjaimet. Koeruudut G-H sijoitettiin asuinpainanteen 2 pohjoispuolelle kahden asuinpainanteen väliin pohjois-eteläsuuntaisesti. Kaivauksen tarkoituksena olikin verrata löytöjä ja niiden levintää kahden painanteen välillä sekä painanteiden eri osissa ja ulkopuolella. Kaivaminen tapahtui 10 cm tasoissa ja löydöt otettiin talteen 5 cm tarkuudella. Yhtä koeruutua kaivoi aina 2-3 kaivajaa.

5. TUTKIMUSTULOKSET

Seuraavassa käyn läpi havainnot koeruuduista sekä löydöt.

Koeruudut A-C

Nämä kolme koeruutua sijoitettiin Asuinpainanteen 1 keskelle pohjois-eteläsuuntaiseen riviin. Huuhtoutumiskerroksen paksuus ruuduissa oli n. 10-15cm. Tämän alta alkoi vaalea hiekkakerros, joka oli vain paikoin heikosti punertavaksi värjäytynyt. Ruudun B pohjoisosassa ja ruudun C eteläosassa löytyi tasosta II kolme nyrkinkokoista palanutta kiveä ja niiden ympäriltä ohuita läikkiä puna-ruskeaa maata (värineg. KHRMARK 26:15). Mistään selkeästä kulttuurikerroksesta ei näiden ruutujen kohdalla voida siis puhua. Ruudut kaivettiin n. 30-40 cm syvyyteen puhtaaseen pohjamaahan saakka. Suurin osa löydöistä tuli esiin jo tasossa I huuhtoutumiskerroksessa ja löytömäärät vähenivät kaivausten edetessä. Tasosta III tuli esiin enää kaksi löytöä. Löydöt koostuivat kvartsi-iskoksista lukuunottamatta ruudusta A löytynyttä palanutta luunkappaletta ja ruudusta C löytynyttä pientä savikupin pohjapalasta. Ruutu A oli huomattavasti vähälöytöisempi kuin ruudut B ja C.

Koeruudut D-F

Ruudut D-F sijoitettiin itä-länsi suuntaiseen riviin asuinpainanteen 2 pohjoisen kulkuaukon ja vallin poikki. Ruutuja kaivettaessa havaittiin, että huuhtoutumiskerros oli selvästi paksumpi asuinpainanteen kulkuaukon kohdalla kuin vallissa (kts. Kartta 4). Ruuduissa E ja F eli asuinpainanteen vallin kohdalla tuli I tasossa esiin

punertavanruskeaa hiekkaa, todennäköisesti kulttuurimaata. Tämä maakerros oli paksuimmillaan hieman vajaat 20 cm ja sen alla oli puhdas pohjamaa. Maakerros oheni ja muuttui katkonaisemmaksi siirryttäessä kulkuaukkoa kohti ja oli ohuimmillaan juuri kulkuaukon kohdalla (ruudun E länsipää, ruutu D). Kulkuaukon kohdalla kulttuurikerroksen paksuus oli n. 3 cm tai sitä ei ollut ollenkaan. Löydöt näyttivät korreloivan selvästi likamaan kanssa. Ruutu F asuinpainanteen vallissa oli selvästi runsaslöytöisin, ruudusta E löytöjä tehtiin jo vähemmän ja ruudusta D eli kulkuaukon kohdalta löytyi vain kolme kvartsi-iskosta. Kvartsimateriaalin lisäksi ruuduista löydettiin hiukan palanutta luuta ja saviastianpalasia. Löytöjen ja kulttuurimaan levintä viittaa siihen, että kulkuaukko on pyritty pitämään puhtaana jätteistä.

Koeruudut G-H

Nämä ruudut sijoitettiin asuinpainanteen 2 pohjoispuolelle (siis asuinpainanteiden ulkopuolelle) pohjois-eteläsuuntaisesti. Näissä ruuduissa huuhtoutunut maakerros oli huomattavasti ohuempi kuin asuinpainanteisiin kaivetuissa ruuduissa, korkeintaan 5 cm. Tämän alta alkoi punertavan ruskea maakerros, mahdollinen kulttuurikerros. Kerros oli ruuduissa varsin yhtenäinen ja sen paksuus n. 15 cm. Kerros loppui kokonaan tasossa III, jossa tuli vastaan puhdas pohjamaa. Myös tässäkin löydöt näyttivät korreloivan kulttuurimaan kanssa: Tasosta III ei tullut enää kuin neljä löytöä. Ruuduista G-H tuli esille keramiikkaa, joka oli koostumukseltaan enimmäkseen huonosti poltettua ja haurasta. Koristelu oli varsin väljää ja koostui ohuista vinoviivapiirroista ja kuopista. Sekä koristelu että koostumus viittaavat myöhäiskampakeramiseen tyyliin, mahdollisesti Uskelan tyyliin (III:1). Lisäksi molemmista ruuduista tuli esiin kvartsi-iskoksia ja hiukan palanutta luuta. Ruudusta G löytyi lisäksi pieni ohutteräinen kvartsikaavin.

6. YHTEENVETO

Huolimatta lyhyestä kaivausajasta ja pienestä kaivauspinta-alasta (8 neliömetriä) Kälviän Pahanportaanrämeeen kaivaukset osoittautuivat suhteellisen antoisiksi. Löytöjä tehtiin kaikkiaan 158 alanumeroa ja ne koostuivat kvartsi-iskoksista, muutamasta kvartsiytimestä, yhdestä ohutteräisestä pienestä kvartsikaapimesta, saviastian paloista ja palaneista luista. Kvartsiaineistoa ei ole analysoitu, mutta silmämääräisesti näyttäisi siltä, että suurin osa iskoksista on pienehköjä bipolaari-iskoksia. Keramiikka saattaisi koostumuksensa ja koristelunsa perusteella kuulua myöhäiskampakeramiikkaan, joskin muutamassa reunapalassa näyttäisi astian reunuksen päällä olleen vinoviivakoristelua, mikä ehkä viittaisi enemmän tyyppilliseen kampakeramiikkaan. Mikäli asuinpaikalla on ollut asutusta myöhäiskampakeramisaikana, viittaa asuinpaikan korkeus merenpinnasta (n. 65m) siihen, että merenranta on tuolloin ehkä sijainnut jopa kilometrin päässä asuinpaikalta. Mahdollisesti asuinpaikan eteläpuolella oleva neva oli tuolloin merenlahdesta kuroutunut järvi. Vaikuttaa siis siltä, että Pahanportaanrämeeen asuinpaikka ei ollut merenrantasidonnainen. Löytöjen ja likamaa-alueiden levintä viittaa siihen, että asumuksia pidettiin siisteinä. Asuinpainanteen 1 keskelle kaivetusta ruuduista A-C ja asuinpainanteen 2 kulkuaukkoon kaivetusta ruudusta D

löytyi vain vähän likamaata, samoin löytöjä. Sen sijaan asuinpainanteen 2 valliin (E, F) ja ulkopuolelle (G,H) kaivetuissa ruuduissa likamaakerrokset olivat paksumpia ja löytöjä tuli enemmän.

Kokkolassa 29.10. 2002

FM Lauri Skantsi

VÄRINEGATIIVILUETTELO

KHRMARK 26:1-28. Valokuvaajina Lauri Skantsi ja Marcus Riska

KHRMARK 26:

1. Asuinpainanne 1 lounaasta. Yleiskuva
2. Asuinpainanne 1, pohjoinen reuna etelästä
3. Asuinpainanne 2 lounaasta
4. Asuinpainanne 2, pohjoinen kulkuaukko etelästä
- 5-7. Kaivauksille osallistujat
8. Asuinpainanne 1 etelästä. Ruutuja A-C kaivetaan
9. Asuinpainanne 2 idästä. Ruutuja D-F kaivetaan
10. Asuinpainanne 2, yleiskuva lounaasta
11. Asuinpainanne 1, yleiskuva lounaasta
12. Asuinpainanne 2 lännestä, tasoa II kaivetaan
13. Koeruutu G lännestä, taso II
14. Kaivajat Petra ja Emil Skantsi
15. Koeruudut B ja C taso II, palaneita kiviä
16. Työkuva
- 17-18. Koeruutu G taso II
19. Asuinpainanne 2, yleiskuva lounaasta
20. Koeruutu G, taso III
- 21-23. Ruutujen D-E eteläprofiili pohjoisesta, kulkuaukon profiili
- 24-25. Ruutujen B-C itäprofiili lännestä
- 26-27. Työkuvia. Emil Skantsi ja Sara Passoja
28. Ruutujen A-B länsiprofiili idästä

KARTTA 2

KÄLVIÄ 70. PAHANPORTAANRÄME

L. SKANTSI 2002

YLEISKARTTA

MK 1:500

KP 64,31

PIIRT. L. SKANTSI, K. SKANTSI

M. RISKÄ, J. BJÖRK

1999 JA 2002

25m

N

METSÄAUTOTIE
ASUINPAINANNE
KORKEUSKÄYRÄ
65

LÖYTÖPAIKKA 2

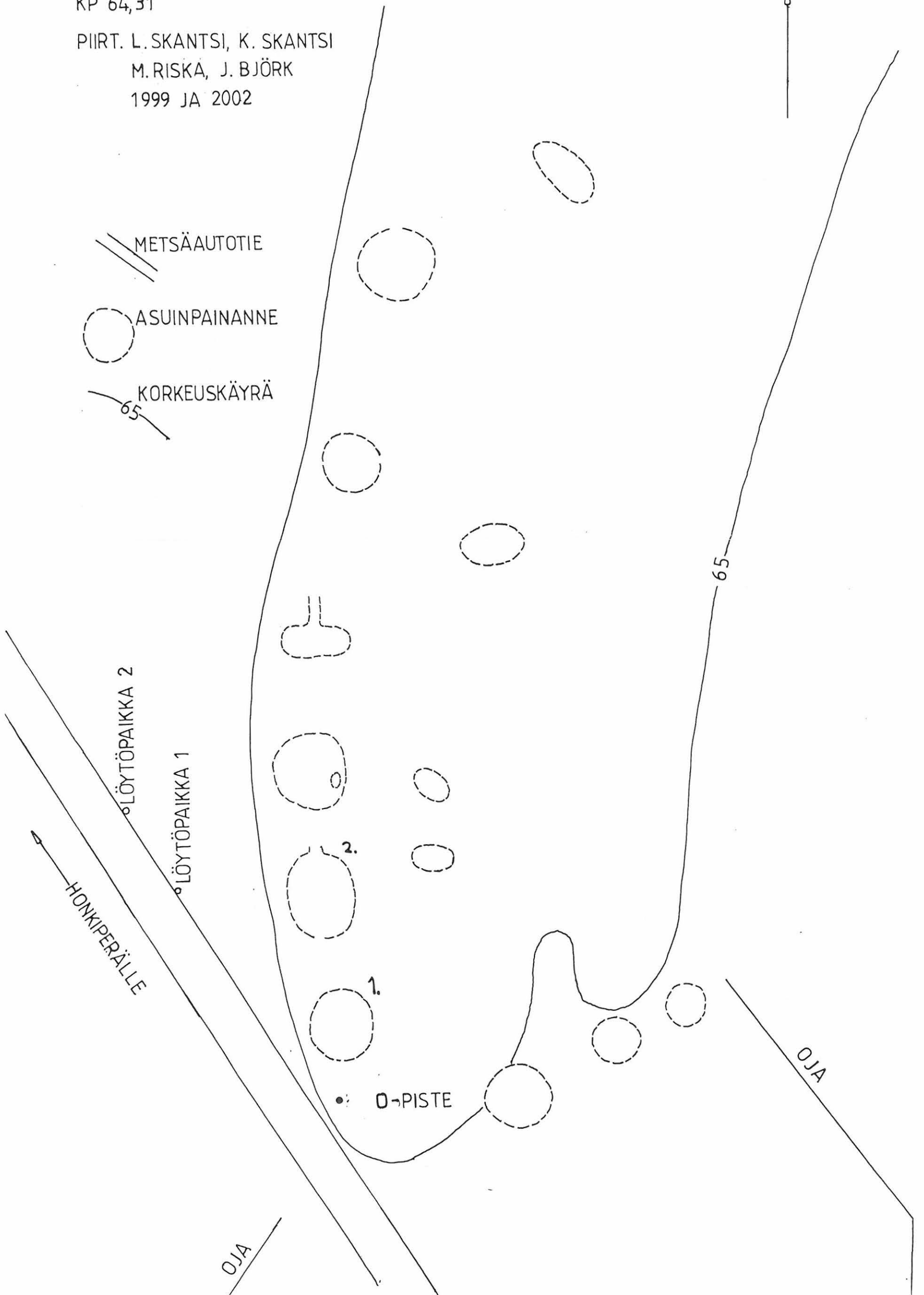
LÖYTÖPAIKKA 1

HONKIPERÄLLE

O-PISTE

OJA

OJA

KÄLVIÄ 70. PAHANPORTAANRÄME

L. SKANTSI 2002

PINTAVAAITUSKARTTA

MK 1:100

KP 64,31

PIIRT. L. SKANTSI, M. RISKI, J. BJÖRK

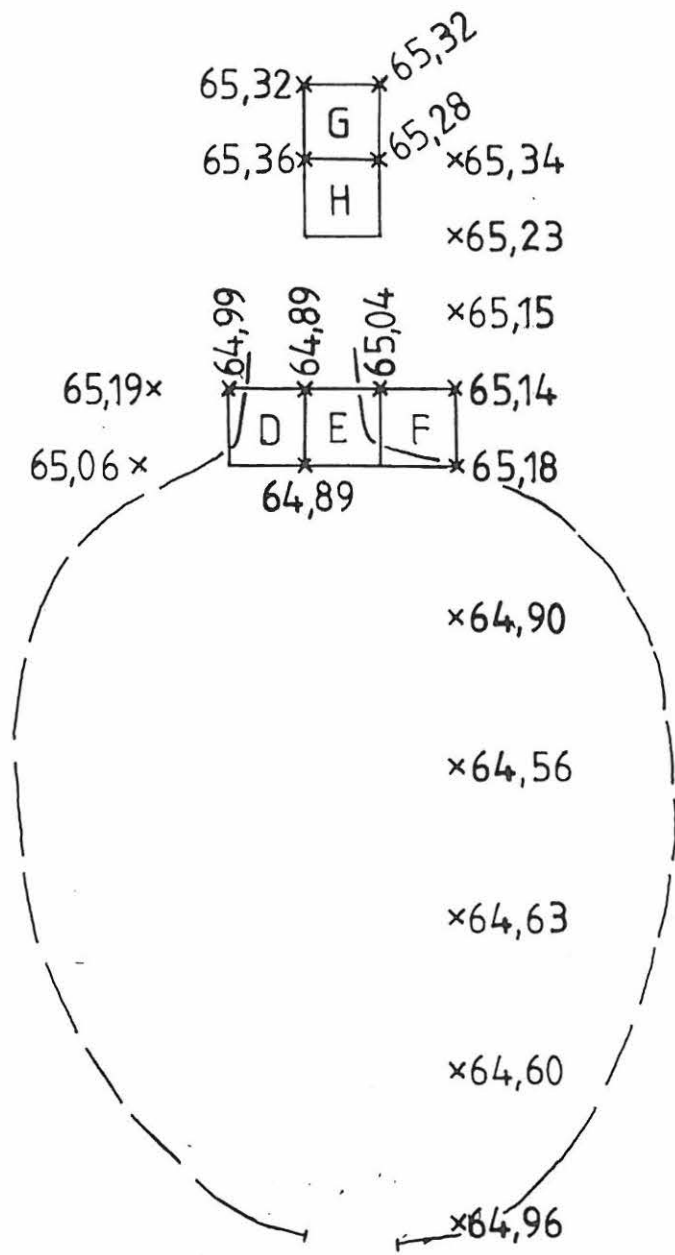
□ KOE KUOPPA

○ ASUINPAINANNE

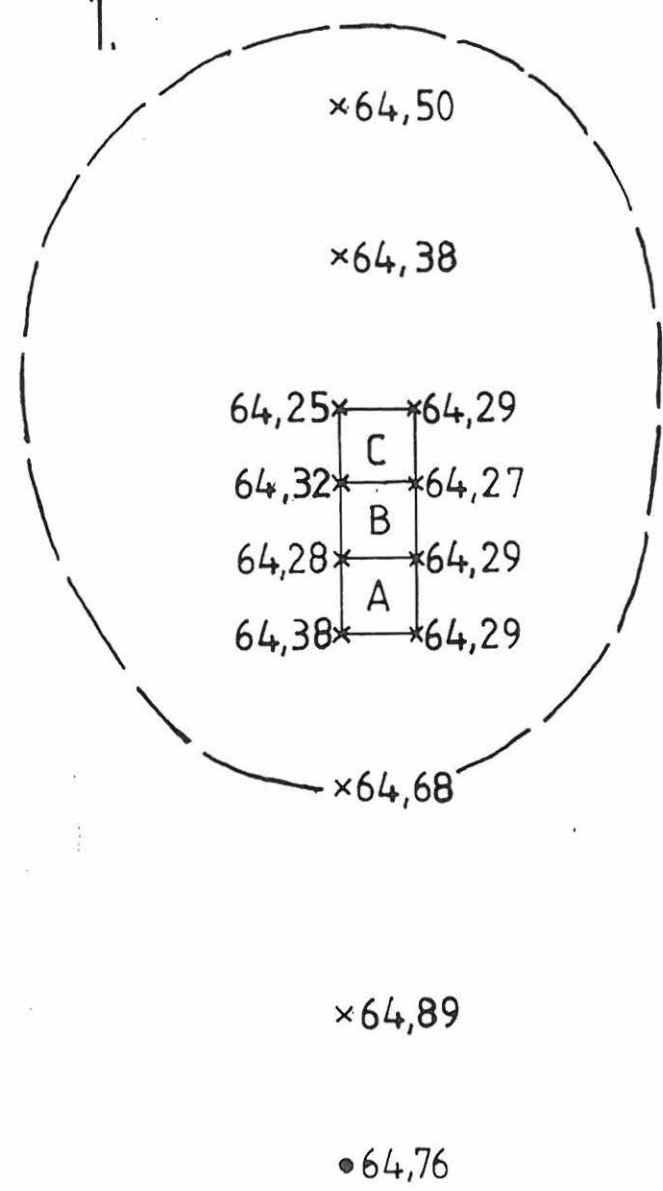
x65,12 ABSOLUUTTINEN KORKEUS MPY

2.

1.

KARTTA 4

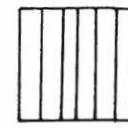
KÄLVIÄ 70. PAHANPORTAANRÄME

L. SKANTSI 2002

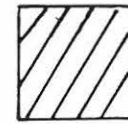
PROFIILIKARTTA

MK 1:10

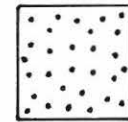
PIIRT. L. SKANTSI, J. BJÖRK

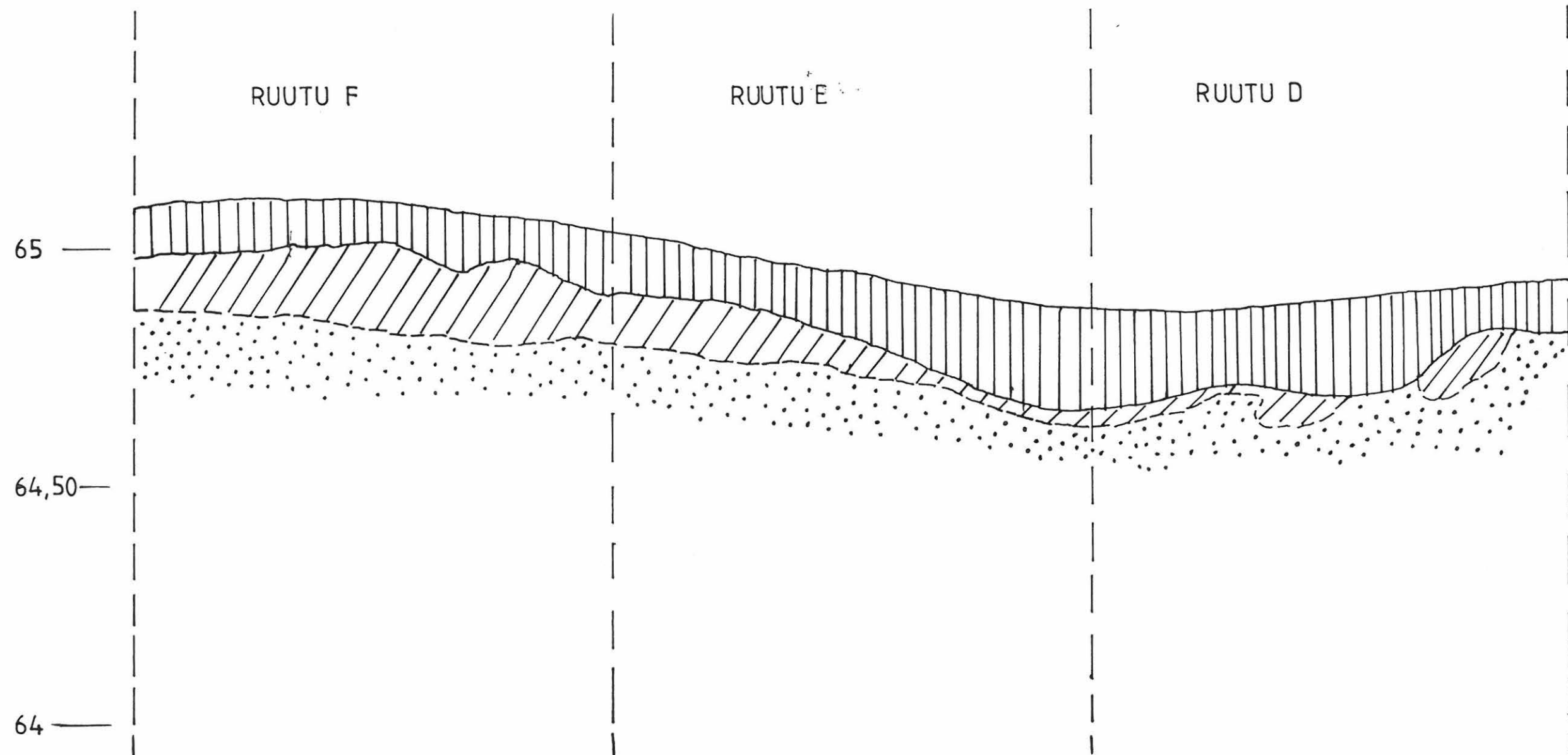
TURVE- JA HUUHTOUTUNUT MAA

PUNARUSKEA HIEKKA

VAALEA HIEKKA

KARTTA 5

KÄLVIÄ 70. PAHANPORTAANRÄME

L. SKANTSI 2002

LÖYTÖKARTTA

MK 1:10

PIIRT. J. BJÖRK

TASO I

□ KERAMIikka

○ PALANUT LUU

△ KVARTSI-ISKOS

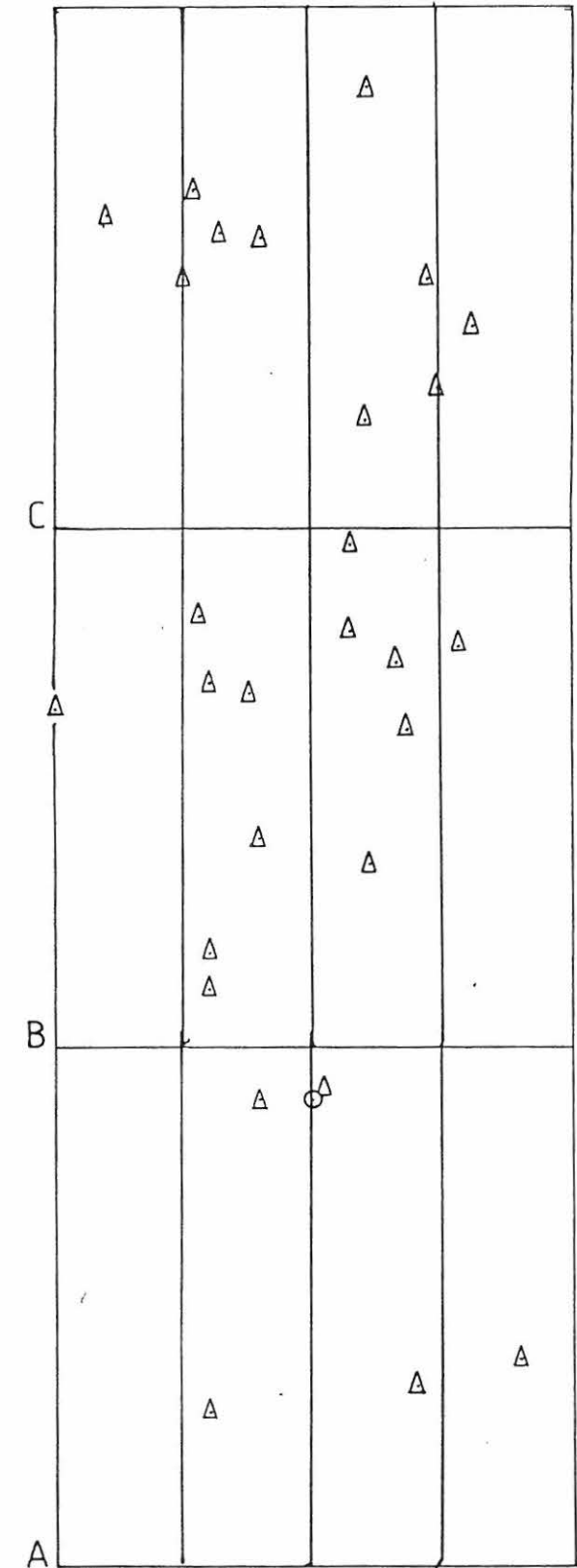
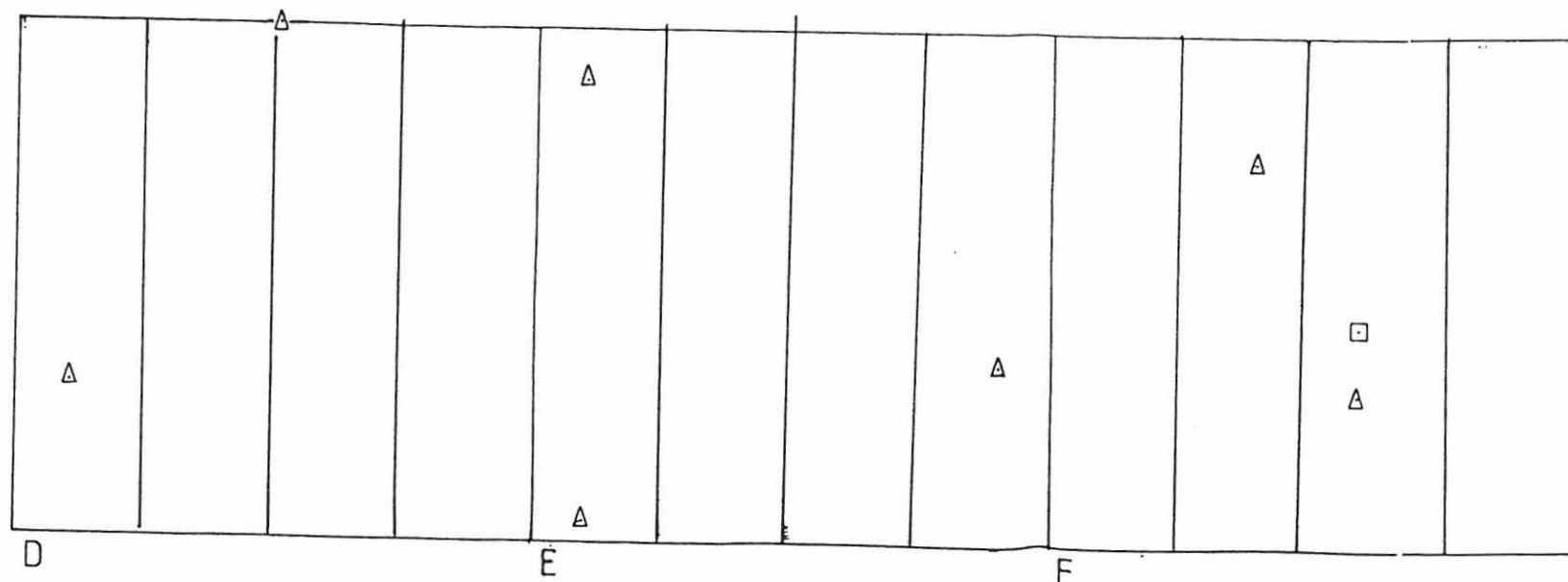
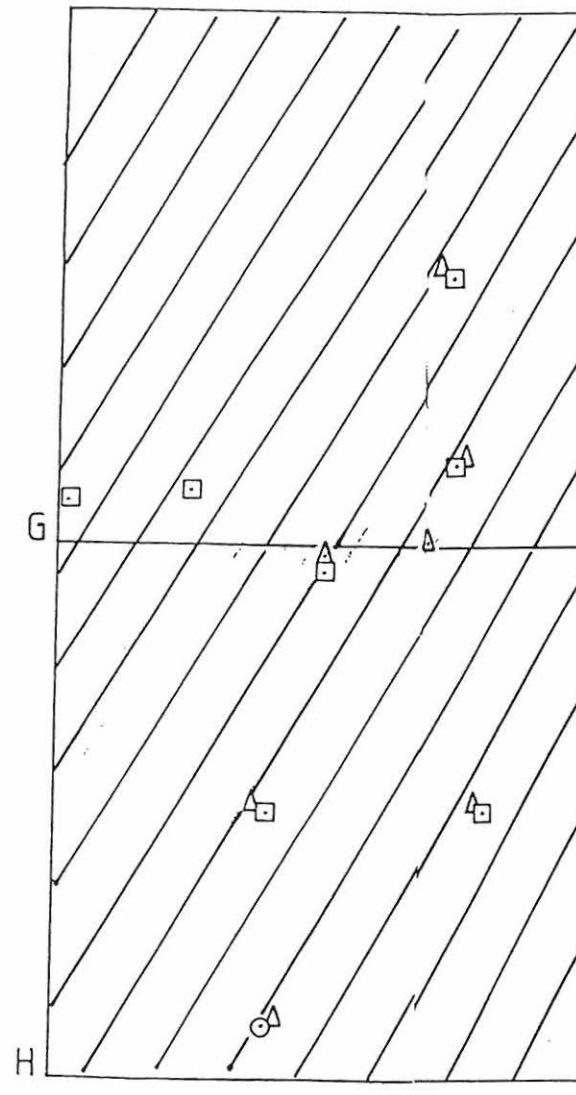

TURVE JA HUUHTOUTUNUT MAA

PUNARUSKEA HIEKKA

N

KARTTA 6

KÄLVIÄ 70. PAHANPORTAANRÄME

L. SKANTSI 2002

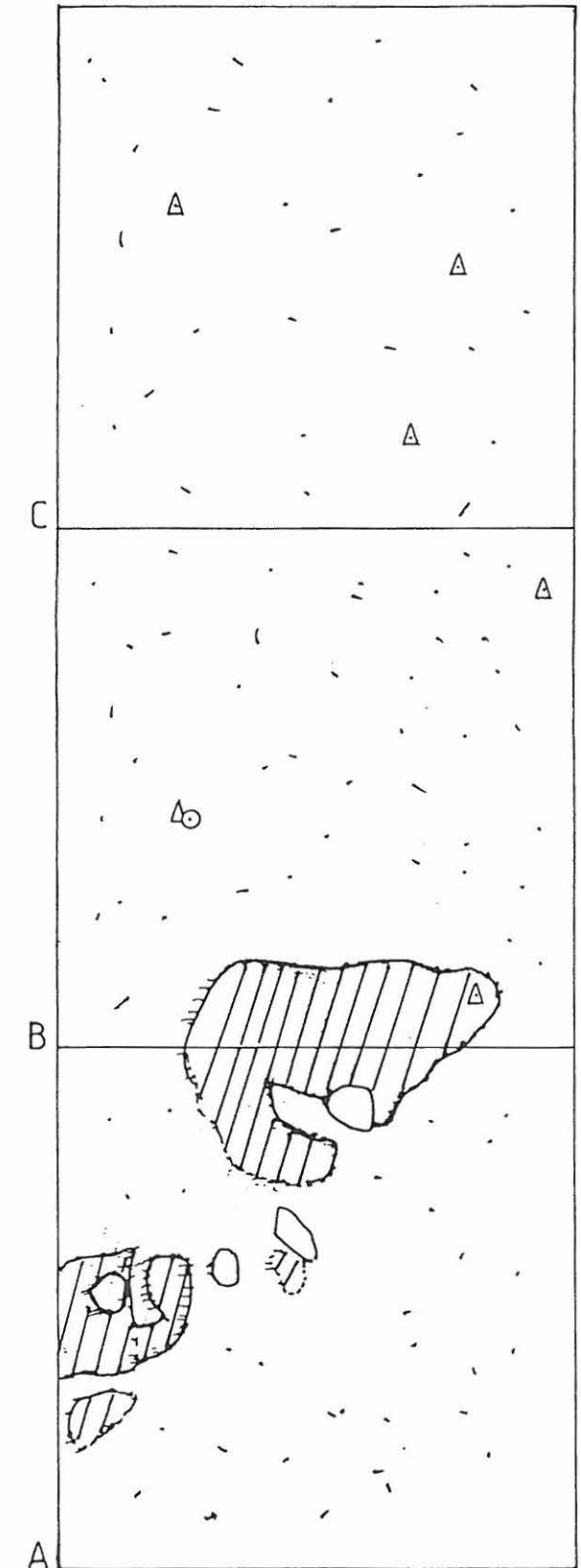
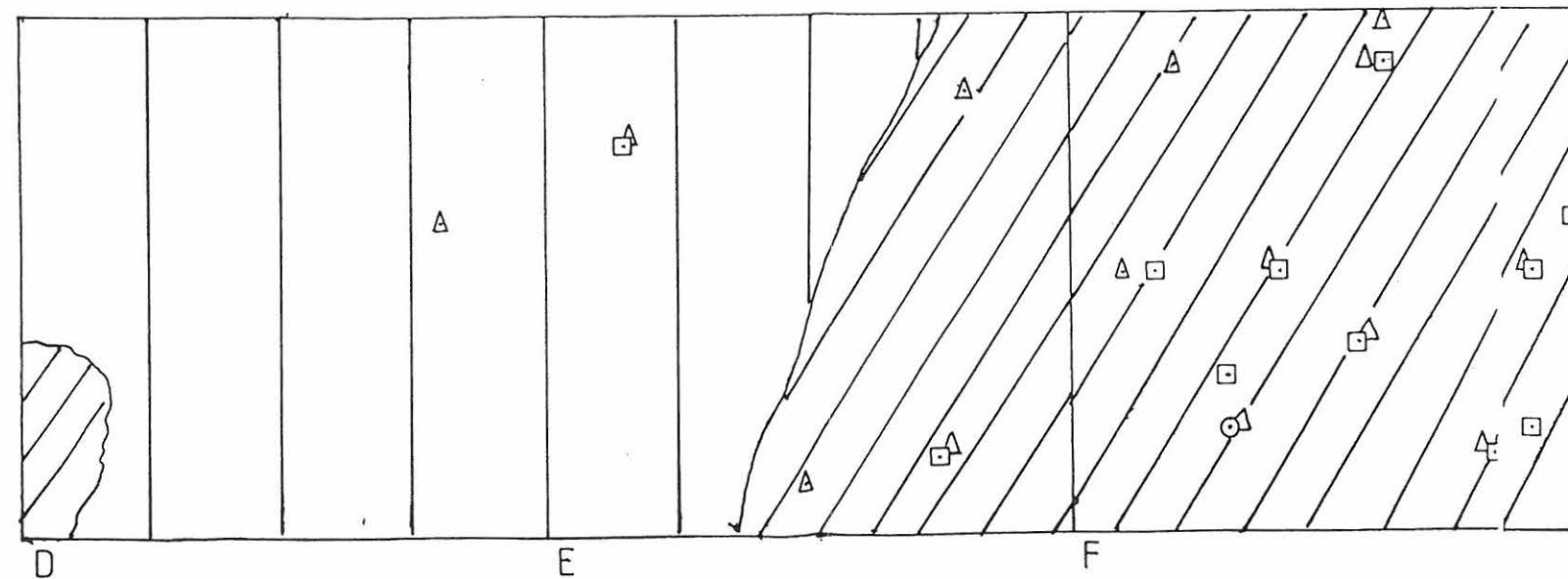
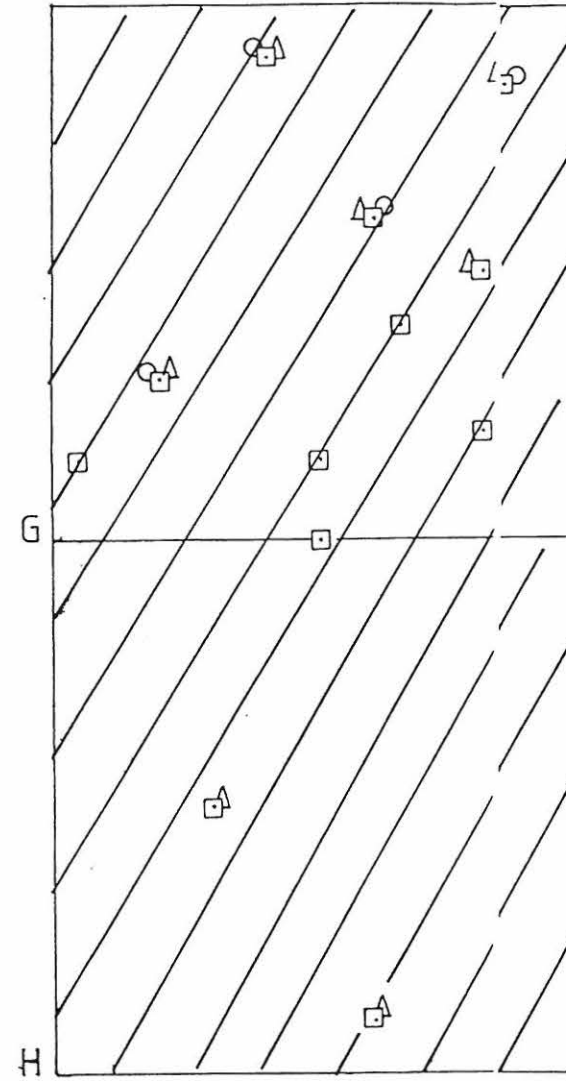
LÖYTÖKARTTA

MK 1:10

PIIRT. J. BJÖRK

TASO II

□ KERAMIikka	TURVE- JA HUUHTOUTUNUT MAA	N ↑
○ PALANUT LUU	PUNARUSKEA HIEKKA	
△ KVARTSI-ISKOS	VAALEA HIEKKA	
	PALANUT KIVI	

KARTTA 7

KÄLVIÄ 70. PAHANPORTAANRÄME

L. SKANTSI 2002

LÖYTÖKARTTA

MK 1:10

PIIRT. J. BJÖRK

TASO III

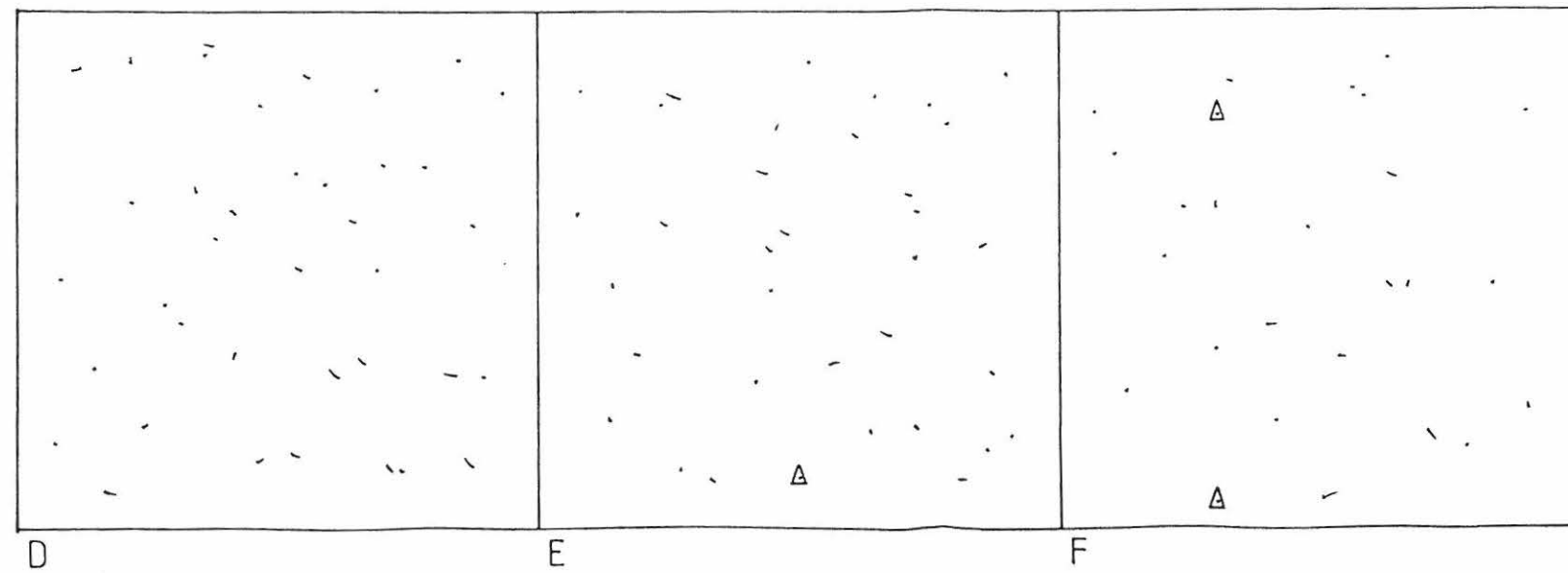
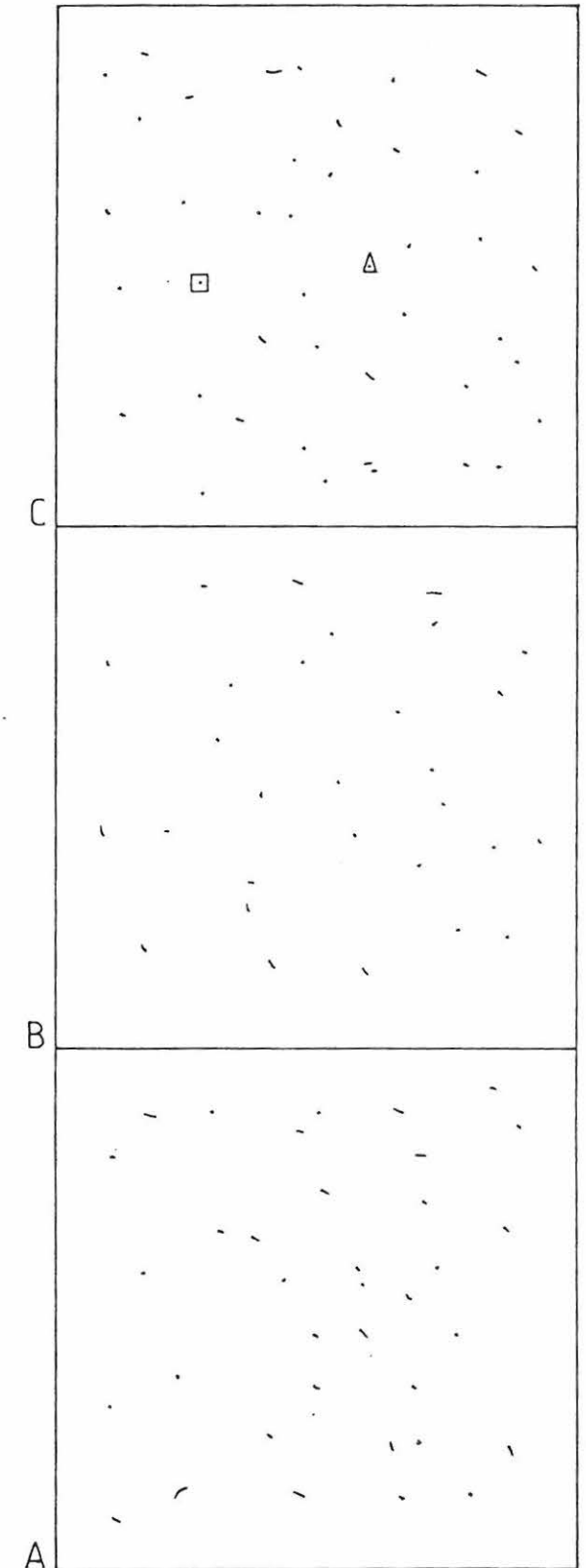
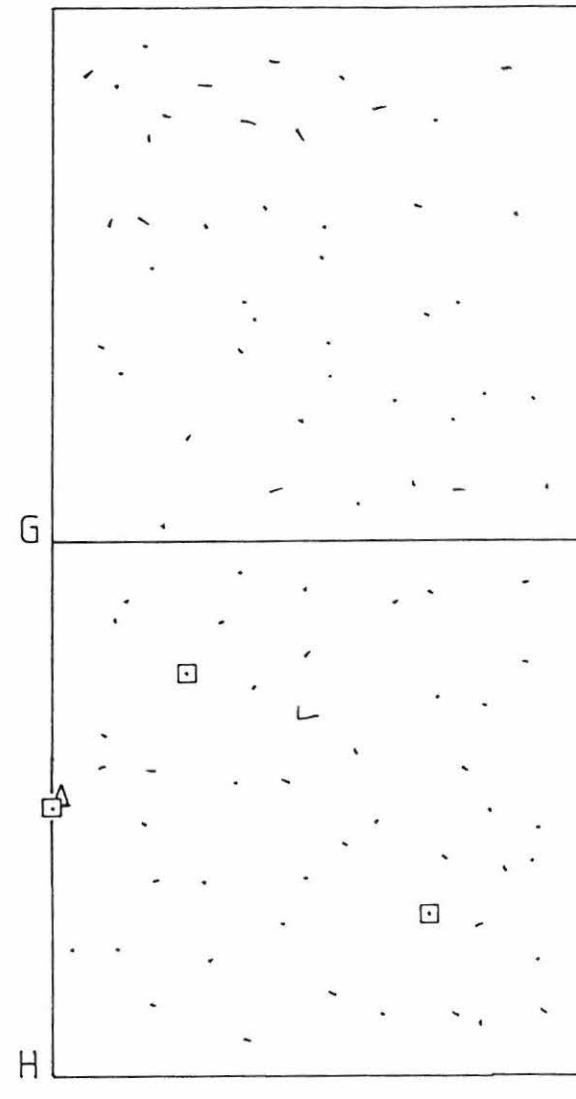
□ KERAMIikka

○ PALANUT LUU

△ KVARTSI-ISKOS

□ VAALEA HIEKKA

N

KÄLVIÄ 70. PAHANPORTAANRÄME

KHRMARK NEG 26:7

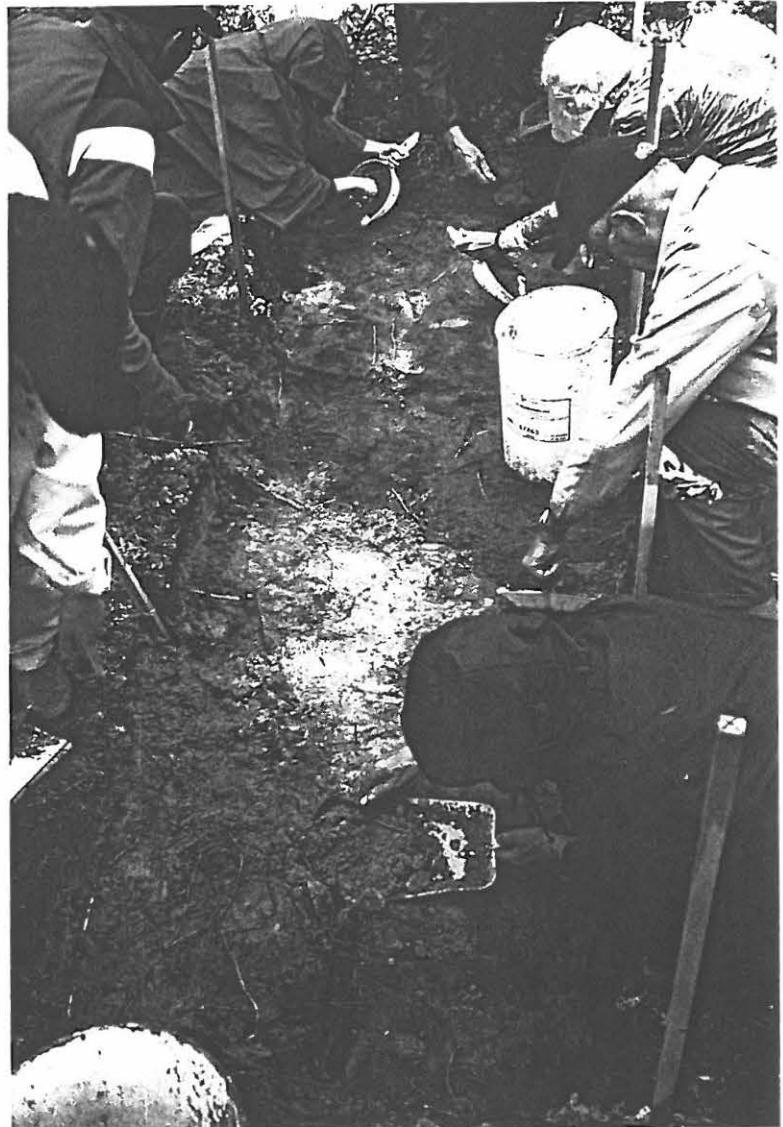

KHRMARK NEG 26:8

KÄLVIÄ 70. PAHANPORTAANRÄME

KHRMARK NEG 26:10

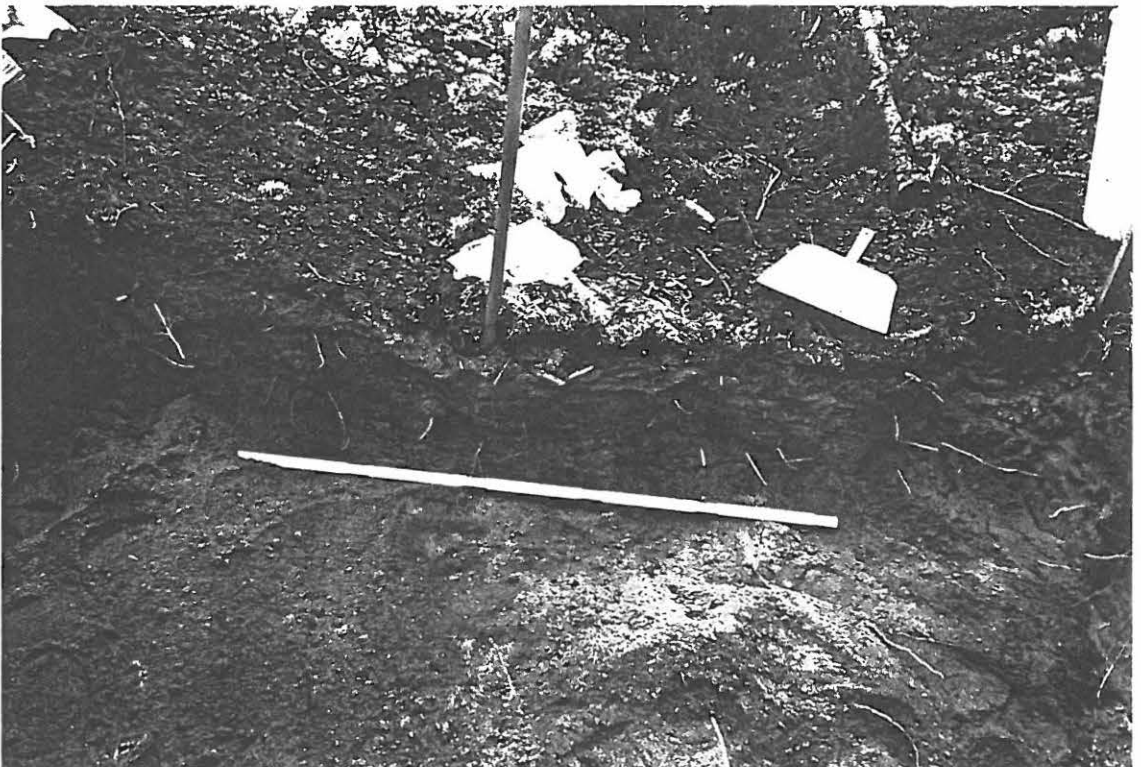

KHRMARK NEG 26:12

KÄLVIÄ 70. PAHANPORTAANRÄME

KHRMARK NEG 26:13

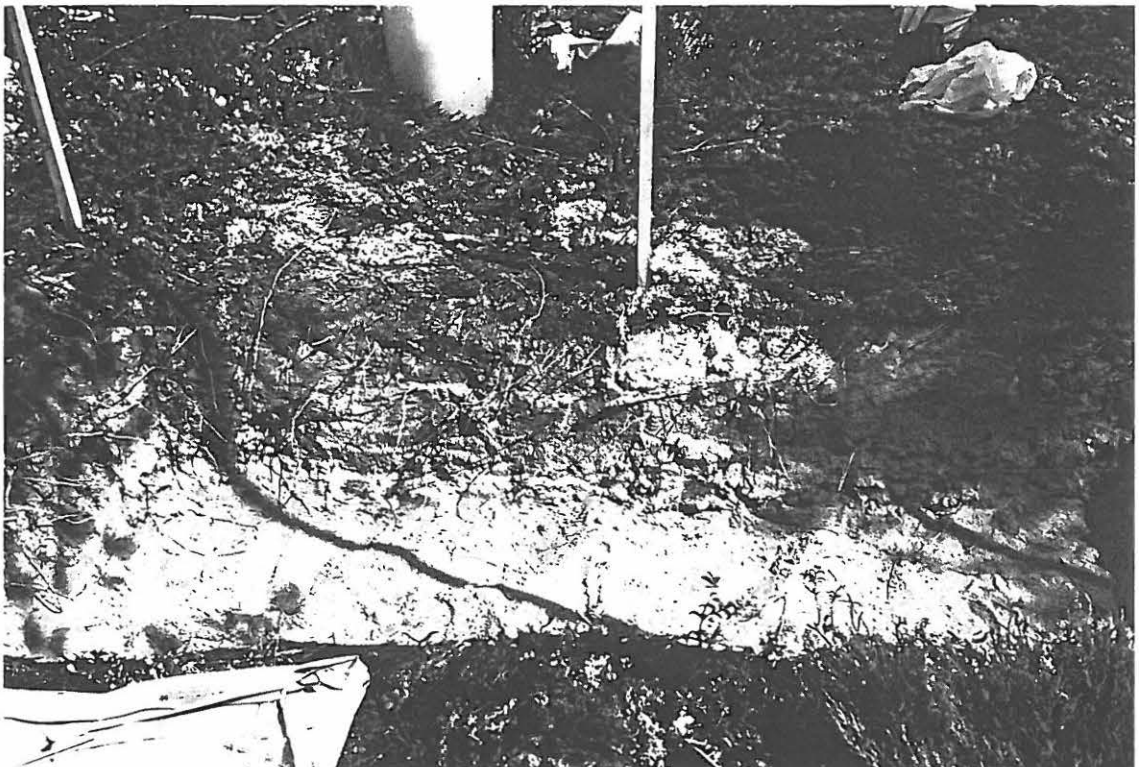
KHRMARK NEG 26:21

KÄLVIÄ 70. PAHANPORTAANRÄME

KHRMARK NEG 26:23

KHRMARK NEG 26:25